

Hemşirelik Öğrencilerinin Klinik Performanslarına İlişkin Öz-Yeterliklerinin İncelenmesi

 Meliha POZAM¹, Ayten ZAYBAK²

¹ Uzm. Hem., Aksaray İl Sağlık Müdürlüğü, Aksaray, Türkiye.

² Prof. Dr., Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye

Öz

Giriş: Hemşirelik eğitiminin değerlendirilmesinde, öğrencilerin klinik performanslarına ilişkin öz-yeterlik durumlarının değerlendirilmesi önemlidir. **Amaç:** Bu araştırma, İzmir'deki bir hemşirelik fakültesi'nde öğrenim gören hemşirelik öğrencilerinin klinik performanslarına ilişkin öz-yeterliklerinin belirlenmesi amacıyla yapılmış tanımlayıcı bir çalışmadır. **Yöntem:** Araştırma 1 Nisan-31 Mayıs 2018 tarihleri arasında, İzmir'deki bir hemşirelik fakültesi'nde 2., 3. ve 4. sınıfta öğrenim gören öğrencilerde yapılmıştır. Araştırma için ulaşılabilen, araştırmaya katılmayı kabul eden 241 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında; "Birey Tanıtım Formu" ve "Klinik Performansta Öz-Yeterlik Ölçeği" kullanılmıştır. Veriler, SPSS 22.0 programında, Mann Whitney U Testi, Kruskal-Wallis Testi ve Spearman Sıra Farkları Korelasyon Analizi testleri kullanılarak analiz edilmiştir. **Bulgular:** Araştırmaya katılan öğrencilerin Klinik Performansta Öz-Yeterlik Ölçeği toplam puan ortalamaları toplam ölçekte 80.21 ± 12.99 , veri toplamada 81.05 ± 12.85 , tanılama ve planlamada 78.13 ± 14.85 , uygulamada 82.26 ± 13.52 ve değerlendirmede 78.22 ± 16.14 olarak bulunmuştur. Öğrencilerin cinsiyetine göre Klinik Performansta Öz-Yeterlik Ölçeği toplam ölçek ve alt boyut puanları incelendiğinde, toplam ve alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı, 4. sınıfların toplam ölçekte ve bütün alt boyutlardaki öz-yeterlik puan ortalamalarının 2. ve 3. sınıflardan daha yüksek olduğu ($p = .000$) bulunmuştur. Öğrencilerin akademik not ortalamasıyla Klinik Performansta Öz Yeterlik Ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ($r = .24$) saptanmıştır. **Sonuç:** Öğrencilerin klinik performansta öz yeterlilik algılarının ortalamasının üzerinde olduğu, bu sonucun öğrenim görülen sınıftan etkilenirken, cinsiyetin klinik performansa ilişkin öz yeterlik algısını etkilemediği görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Klinik Yeterlilik, Öz Yeterlik, Öğrenciler, Hemşirelik.

Abstract

Examination of Nursing Students' Self Efficacy Regarding Their Clinical Performance

Background: In evaluating nursing education, it is important to evaluate students' self-efficacy regarding their clinical performance. **Objectives:** This is a descriptive study conducted to understand the performance on the self efficacy of nursery student studying in İzmir. **Methods:** Study was conducted on a group of second, third and fourth grader students of a nursery faculty between the dates April 1 and May 31 2018. 241 voluntarily participated students have created the main sample of the study. Individual introduction form and clinical performance self efficacy scale were used in the process of collecting the data. The data were analyzed in the SPSS 22.0 programme using the Mann Whitney U test, the Kruskal-Wallis test and the Spearman Line Difference Correlation Analysis tests. **Results:** The clinical performance self-efficacy scale item score average of the students participating in the study was found to be 80.21 ± 12.99 in total scale, 81.05 ± 12.85 in data collection, 78.13 ± 14.85 in diagnosis and planning, 82.2 ± 13.52 in practice and 78.22 ± 16.14 in evaluation. When the Clinical Performance Self-Efficacy Scale total scale and sub-dimension scores were examined according to the gender of the students, there was no statistically significant difference between the total and sub-dimension mean scores, and mean scores of the 4th graders in the total scale and in all sub-dimensions found to be higher than the 2nd and 3rd graders ($p = .000$). A statistically positive and low-level significant relationship was found between the students' academic grade point average and the Clinical Performance Self-Efficacy Scale score averages ($r = .24$). **Conclusion:** It was observed that the students' perceptions of self-efficacy in clinical performance were above the average, this result was affected by the class of education, while gender did not affect the self-efficacy perception regarding clinical performance.

Key Words: Clinical Competence, Self Efficacy, Students, Nursing.

Geliş Tarihi / Received: 27.04.2021 **Kabul Tarihi / Accepted:** 17.12.2021

Correspondence Author: Uzm. Hem. Meliha POZAM, Aksaray İl Sağlık Müdürlüğü, Çerdiğin Mah.Necip Fazıl Kısakürek Cad. No:4 Merkez/AKSARAY
E posta: mpozam@hotmail.com

Cite This Article: Pozam M, Zaybak A. Hemşirelik Öğrencilerinin Klinik Performanslarına İlişkin Öz-Yeterliklerinin İncelenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi. 2022; 15(1):22-29.

Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi 2022 Open Access. This article is distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License

Hemşirelik, temelleri teorik ve uygulamalı eğitime dayanan profesyonel bir meslektir (1). Hemşirelik eğitiminin amacı, öğrenciye zihinsel, duyuşsal ve devinimsel boyutta temel bilgi, beceri ve tutumları kazandırmaktır (2). Hemşirelik eğitiminin vazgeçilmez ve esas unsuru olan klinik öğretim mesleğe dair bilinç geliştirme sürecidir (1). Klinik öğretim, öğrenciye, yaparak öğrenme ve teorik bilgisini uygulamaya aktarma imkanı veren, öğrencinin mesleki kimlik kazandığı bir süreçtir (3). Bu açıdan, klinik hemşirelik uygulaması teorik kadar önemlidir (4). Öğrencilerin derslerde edindikleri bilimsel bilgileri uygulamalardaki hemşirelik becerileriyle birleştirmeleri, tanı, tedavi ve hasta bakımında yeterli hale gelmeleri, temel mesleki beceri ve davranışları edinmeleri klinik öğretimin en önemli amaçlarıdır (3). Etkin bir klinik öğretimle öğrenci bilişsel, duyuşsal ve davranışsal becerilerde kendisini geliştirerek, mesleğe hazır hale gelmektedir (1). Hemşirelerin mesleklerinde yeterlik kazanmış olmaları, hemşirelik eğitiminin hedeflerine ulaşması açısından gereklidir (5).

Bandura “Öz etkililik-yeterlik” kavramını, bireyin bir konuda istenen sonuca ulaşmasını sağlayacak davranışı başarılı bir şekilde gerçekleştirebileceğine dair inancı şeklinde tanımlamıştır (6). Öz etkililik inancının yüksek olması, başarıyı da artırır. Kendi öğrenme sürecinde aktif bir şekilde rol alan öğrencilerin öz-yeterliklerinin yüksek olduğu ve daha kolay öğrendikleri ifade edilmektedir (2).

Klinik değerlendirme, öğrencinin klinik uygulamalara ilişkin yeterliliği hakkında karar verme sürecidir (7). Hemşirelik eğitiminde öğrenme hedeflerine ulaşılma düzeyinin değerlendirilmesinde, öğrencilerin klinik performanslarının değerlendirilmesi önemli bir yer tutmaktadır. Bunu belirlemenin en iyi yollarından birisi öz-yeterlik durumlarının değerlendirilmesidir. Klinik öz-yeterlik düzeylerinin belirlenmesi, öğrencilerin klinik performanslarının tahmin edilmesini sağlayabilir (8). Klinik deneyime dair yapılan araştırmalarda, öğrencilerin klinik uygulamayla ilgili algı ve düşünceleriyle, öz yeterlik algılarının değerlendirilmesinin, klinik öğretime yönelik hemşirelik eğitiminde izlenen stratejilerin etkinliğinin değerlendirilerek, efektif klinik öğretim stratejilerinin geliştirilmesine katkı sağlayacağı belirtilmektedir (9). Bu noktada klinik performansları konusunda öğrencilerin öz-yeterlik algılarının belirlenmesi, kuramsal bilginin öğrenciler tarafından uygulamaya aktarılma durumunun belirlenmesinde etkili olacaktır. Bu nedenle klinik performanslarına ilişkin öğrencilerin öz-yeterlik algılarının değerlendirilmesi önemlidir.

Uluslararası literatür incelendiğinde hemşirelik öğrencilerinin öz yeterlik düzeylerini ve öz yeterliğin çeşitli faktörlerle ilişkisini inceleyen çalışmalar bulunmakla birlikte (10-21), sınırlı sayıda çalışma öğrencilerin klinik öz yeterliklerini ve bunun diğer faktörlerle ilişkisi incelenmiştir (22-25). Haghani ve arkadaşları (2013) İran’da hemşirelik öğrencilerinin klinik performansları ve öz yeterlikleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir (22). Abdal ve arkadaşlarının (2015) çalışmalarında öğrencilerin öz yeterliklerinin orta düzeyde olduğu bulunmuş; Mohamadirizi ve arkadaşlarının (2015) çalışmalarında da hemşirelik %50’sinin ve ebelik öğrencilerinin %37.4’ünün klinik yeterliliğe ve klinik öz-yeterliğe sahip olduğu, hemşirelik ve ebelik son sınıf öğrencilerinin “klinik öz-yeterliği” ile “klinik yeterliliği” arasında bir ilişki olduğu ifade edilmiştir (23,24).

Ülkemizde öz-etkililik yeterlik üzerine gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde de, öğrencilerin öz-etkililik ve yeterlik düzeylerinin belirlendiği çalışmalar bulunmakla birlikte (2,26-31) klinik eğitimin sonuçları ve öğrencinin yeterliliğini inceleyen çalışmaların olmadığı görülmektedir. Bu araştırma, hemşirelik öğrencilerinin klinik performanslarına ilişkin öz-yeterliklerinin belirlenmesi amacıyla yapılmış tanımlayıcı bir çalışmadır.

Araştırmanın Soruları

Hemşirelik öğrencilerinin klinik performanslarına ilişkin öz-yeterlik düzeyleri nedir?

Hemşirelik öğrencilerinin klinik performanslarına ilişkin öz-yeterlik düzeyleri cinsiyete, sınıf düzeyine, akademik not ortalamasına göre farklılık göstermekte midir?

Akademik not ortalaması ile KPÖYÖ toplam ölçek ve alt boyut puanları arasında ilişki var mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Tipi

Çalışmamız tanımlayıcı tipte bir çalışmadır.

Araştırmanın Yapıldığı Yer

Araştırma 1 Nisan–31 Mayıs 2018 tarihleri arasında, İzmir’deki bir hemşirelik fakültesinde gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Evreni/Örnekleme

Araştırma evrenini İzmir ilindeki bir hemşirelik fakültesinin 2., 3. ve 4. sınıfları oluşturmuştur. Henüz klinik uygulama deneyimleri olmaması nedeni ile 1. sınıf öğrencileri araştırmaya dahil edilmemiştir. Hemşirelik fakültesinde 2017-2018 öğretim yılında öğretime devam eden öğrenci sayısı; 2. sınıfta 274, 3. sınıfta 285 ve 4. sınıfta 267’dir. Dahili ve cerrahi kliniklerinde klinik uygulamaya çıkan, araştırma için ulaşılabilen ve araştırmaya katılmayı kabul eden öğrenciler (n = 241) araştırmanın örneklemini oluşturmuş, evrenin %29.17’sine ulaşmıştır.

Veri toplama Araçları-Geçerlik ve Güvenirlik Bilgileri

Araştırma verileri Nisan-Mayıs 2018 tarihlerinde ilgili fakültenin klinik uygulamaları sırasında anket yöntemi ile araştırmacılar tarafından toplanmış olup, verilerin toplanmasında katılımcıların tanıtıcı özelliklerini belirlemek amacıyla yaş, cinsiyet, sınıf, klinik uygulama haftası, tamamlanan klinik uygulamalar ve akademik not ortalaması gibi sorulardan oluşan “Birey Tanıtım Formu” ile “Klinik Performansta Öz-Yeterlilik Ölçeği” (KPÖYÖ) kullanılmıştır.

“Klinik Performansta Öz-Yeterlilik Ölçeği” hemşirelik öğrencilerinin klinik performanslarına ilişkin öz-yeterlik algılarının belirlenmesi amacıyla, Cheraghi ve arkadaşları (2009) tarafından geliştirilmiştir (8). Likert tipte olan ve %0, %10, %20, %30, %40, %50, %60, %70, %80, %90, %100 olmak üzere 11 yanıt bulunan ölçekte, toplamda 37 madde yer almaktadır. %0 ifadesi “emin değilim”, %100 ifadesi ise “tamamen eminim” yanıtına karşılık gelmektedir. Ölçek toplam ve alt boyut puanlarının değerlendirilmesi madde puan ortalamaları üzerinden yapılmaktadır. Ölçeğin herhangi bir kesim noktası yoktur.

Ölçekten alınabilecek en düşük madde puan ortalaması 0, en yüksek madde puan ortalaması 100'dür. Ölçekten alınan puanın yüksek olması klinik performansa ilişkin öz yeterlilik düzeyinin yüksek olduğunu, ölçek puanının düşük olması ise klinik performansa ilişkin öz yeterlilik düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir. Veri toplama (ilk 12 madde), tanılama ve planlama (13-21. madde arası), uygulama (22-31. madde arası) ve değerlendirme (32-37. madde arası) olmak üzere, dört alt boyutu tanımlanan ölçeğin Türkçe versiyonunun geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını Pozam ve Zaybak (2013) yapmıştır. KPÖYÖ'nin Cronbach Alfa Katsayısı toplam ölçekte .98, veri toplama alt boyutunda .96, tanılama ve planlama alt boyutunda .97, uygulama alt boyutunda .96 ve değerlendirme alt boyutunda .96 olarak hesaplanmıştır (32). Bu çalışmada ise KPÖYÖ'nin Cronbach Alfa Katsayısı toplam ölçekte .98, veri toplama alt boyutunda .95, tanılama ve planlama alt boyutunda .97, uygulama alt boyutunda .95 ve değerlendirme alt boyutunda .96 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerinin analizinde SPSS 22.0 paket programı kullanılmış, öğrencilerle ilgili tanıtıcı bilgiler sayı ve yüzdelik olarak verilmiştir. Araştırmada toplam örneklem sayısı 200'ün üzerinde olduğundan, normal dağılım benzerliğinin incelenmesi için Kolmogorov-Simironov testi yapılmıştır. Normallik testi sonucunda veriler normal dağılım göstermediğinden, verilerin analizi için Mann Whitney U Testi, Kruskal-Wallis Testi ve Spearman Sıra Farkları Korelasyon Analizi kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p < .050$ olarak kabul edilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırma öncesinde Bilimsel Etik Kurulu'ndan (Onay Tarih/No: 26.04.2016/2016-155) ve araştırmanın yapıldığı kurumdan yazılı izin, araştırma kapsamına alınan öğrencilerden sözlü onam alınmıştır. Bu çalışma, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Araştırmaya katılan öğrenciler 19-31 yaş aralığında olup, yaş ortalaması 22.3 ± 1.76 'dır. Öğrencilerin %81.7'si kadın, %41.9'u 2. sınıf, %31.5'i 3. sınıf ve %26.6'sı 4. sınıf öğrencisidir.

Tablo 1. Öğrencilerin KPÖYÖ Toplam Ölçek ve Alt Boyut Puanlarının Dağılımı (n=241)

Ölçek boyutları	X* ±SS**	Min.	Maks.
Veri Toplama	81.05 ± 12.85	24.17	100.00
Tanılama ve Planlama	78.13 ± 14.85	23.33	100.00
Uygulama	82.26 ± 13.52	28.00	100.00
Değerlendirme	78.22 ± 16.14	13.33	100.00
Toplam	80.21 ± 12.99	28.11	100.00

*X: Ortalama, **SS: Standart Sapma

Öğrencilerin KPÖYÖ'nden almış oldukları toplam ölçek ve alt boyut puanları Tablo 1'de gösterilmektedir. Buna göre, araştırma kapsamına alınan öğrencilerin KPÖYÖ madde puan ortalamaları toplam ölçekte 80.21 ± 12.99 , veri toplamada 81.05 ± 12.85 , tanılama ve planlamada 78.13 ± 14.85 , uygulamada 82.26 ± 13.52 ve değerlendirmede 78.22 ± 16.14 olarak bulunmuştur.

Öğrencilerin cinsiyetine göre KPÖYÖ'nden aldıkları toplam ölçek ve alt boyut puanları değerlendirildiğinde, toplam ölçek ve alt boyutların puan ortancaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Öğrencilerin Cinsiyetine Göre KPÖYÖ Toplam Ölçek ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması (n=241)

Ölçek	Grup	n	SO*	ST**	U***	z***	p
Toplam ölçek	Kadın	197	122.53	24137.50	4033.50	-.719	.472
	Erkek	44	114.17	5023.50			
Veri Toplama	Kadın	197	121.78	23991.50	4179.50	-.370	.712
	Erkek	44	117.49	5169.50			
Tanılama ve Planlama	Kadın	197	122.29	24090.50	4080.50	-.607	.544
	Erkek	44	115.24	5070.50			
Uygulama	Kadın	197	123.25	24279.50	3891.50	-1.059	.290
	Erkek	44	110.94	4881.50			
Değerlendirme	Kadın	197	122.89	24209.50	3961.50	-.893	.372
	Erkek	44	112.53	4951.50			

*SO: Sıra Ortalama, **ST: Sıra Toplam, ***U, z: Mann Whitney U Testi

Öğrencilerin buldukları sınıflara göre KPÖYÖ'nden almış oldukları toplam ölçek ve alt boyut puanlarının dağılımları Tablo 3'de verilmiştir. Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıflara göre öz-yeterlik toplam ölçek puan ortancaları; 2. sınıflarda 104.61, 3. sınıflarda 110.91 ve 4. sınıflarda 158.84 olarak bulunmuştur. Yapılan analizde 2., 3. ve 4. sınıfların hem toplam ölçekte hem de bütün alt boyutlardaki öz-yeterlik puan ortancaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır (Tablo 3) ($p = .000$).

Farkın hangi gruplardan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan ileri analizde (Kruskal-Wallis H Testi) 4. Sınıfların toplam ölçek ve tüm alt boyut puan ortancalarının 2. ve 3. sınıflardan daha yüksek olduğu; 2. ve 3. sınıfların toplam ölçek ve tüm alt boyut puan ortancaları arasındaki farkın ise anlamlı olmadığı bulunmuştur (Tablo 3).

Tablo 3. Öğrencilerin Öğrenim Gördüğü Sınıfa Göre KPÖYÖ Toplam Ölçek ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması (n=241)

Ölçek	Grup	n	SO	df*	X ^{2**}	p
Toplam ölçek	2. sınıf	101	104.61	2	26.027	.000
	3. sınıf	76	110.91			
	4. sınıf	64	158.84			
Veri Toplama	2. sınıf	101	105.32	2	23.451	.000
	3. sınıf	76	111.63			
	4. sınıf	64	156.87			
Tanılama ve Planlama	2. sınıf	101	105.73	2	23.938	.000
	3. sınıf	76	110.69			
	4. sınıf	64	157.34			
Uygulama	2. sınıf	101	111.72	2	17.655	.000
	3. sınıf	76	107.07			
	4. sınıf	64	152.19			
Değerlendirme	2. sınıf	101	99.52	2	27.840	.000
	3. sınıf	76	118.39			
	4. sınıf	64	158.00			

*df: serbestlik derecesi, **x²: Kruskal Wallis Testi

Öğrencilerin akademik not ortalaması ile KPÖYÖ'nden aldıkları toplam ölçek (r = .24; p = .000) ve veri toplama (r = .25; p = .000), tanılama ve planlama (r = .22; p = .001), uygulama (r = .19; p = .003), değerlendirme (r = .26; p = .000) alt boyut puanları arasında ilişki olup olmadığını belirlemek için yapılan Spearman Sıra Farkları Korelasyon analizinde puanlar arasında istatistiksel açıdan pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (Tablo 4).

Tablo 4. Akademik Not Ortalaması ile KPÖYÖ Toplam Ölçek ve Alt Boyut Puanları Arasındaki İlişki (n=241)

Değişken	n	r*	p
Toplam Ölçek Puanı	241	.24	.000
Akademik Not Ortalaması			
Veri Toplama	241	.25	.000
Akademik Not Ortalaması			
Tanılama ve Planlama	241	.22	.001
Akademik Not Ortalaması			
Uygulama	241	.19	.003
Akademik Not Ortalaması			
Değerlendirme	241	.26	.000
Akademik Not Ortalaması			

* r: Korelasyon katsayısı

Tartışma

Hemşirelik fakültesi öğrencilerinin klinik performanslarına ilişkin öz-yeterliklerinin belirlenmesini amaçlayan bu çalışmada cinsiyet, sınıf, akademik not ortalaması gibi değişkenler ile öğrencilerin KPÖYÖ'nden almış oldukları puanlar incelenmiştir.

Çalışmamızdan elde edilen sonuçlar doğrultusunda, öğrencilerin klinik öz-yeterlik olarak kendilerini %80 oranında yeterli buldukları söylenebilir. Bu sonuç öğrencilerin klinik öz-yeterlik algılarının yüksek olduğunu göstermektedir. Ülkemizde klinik performansla ilgili öz yeterlik çalışmalarına rastlanamamakla birlikte öğrencilerinin “genel öz yeterlik” lerini değerlendiren çalışmaların olduğu görülmektedir. Bu çalışmalardan; Bilgiç, Temel ve Çelikkalp'in (2017) ve Dikmen ve arkadaşlarının (2016) hemşirelik öğrencileriyle; Doğan ve Ayaz'ın da (2015) hemşireler ile gerçekleştirdikleri çalışmalarda, öz yeterlilik seviyeleri orta düzeyde bulunurken, Karadağ ve arkadaşları (2011) ile Karabacak ve arkadaşlarının (2013) hemşirelik öğrencileriyle yaptıkları çalışmalarda da öğrencilerin öz yeterliliklerinin yüksek olduğu belirlenmiştir (2,26,27,30,33). Çetinkaya ve arkadaşları (2014) sosyal destek algılarının öz-etkililik-yeterlik düzeyleriyle ilişkisini inceledikleri çalışmalarında; Göger ve Çevirme (2019) hemşirelik öğrencileriyle öz yeterlik düzeyinin eğitim stresi üzerindeki etkisini belirlemek için yaptıkları çalışmada katılımcıların öz yeterlik düzeylerini ortalamanın üzerinde bulmuşlardır (31,34). Haghani ve arkadaşları (2013) tarafından İran'da hemşirelik öğrencilerinin klinik performansları ve öz yeterlikleri arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada, öz yeterlik puan ortalaması 66.50 ± 11.21 olarak bulunmuştur (22). Abdal ve arkadaşlarının (2015) son sınıf

hemşirelik öğrencilerinin klinik öz yeterliklerini inceledikleri çalışmalarında öğrencilerin öz yeterliklerinin orta düzeyde olduğu; Mohamadirizi ve arkadaşlarının (2015) çalışmalarında da hemşirelik öğrencilerinin %50'sinin ve ebelik öğrencilerinin %37.4'ünün klinik öz-yeterliklerinin iyi olduğu belirtilmiştir (23,24). Yine yurt dışında hemşirelik öğrencileriyle gerçekleştirilen ve öz yeterliliğin düşük, orta ve yüksek bulunduğu çalışmalar da vardır (11-13).

Öğrencilerin, KPÖYÖ alt boyut puan ortalamaları ortalamanın üstünde olup, öğrenciler en düşük puanı tanılama ve planlama alt boyutunda alırken, en yüksek puan ise uygulama alt boyutundan elde edilmiştir. Literatür incelendiğinde Yılmaz ve arkadaşları (2015) yaptıkları çalışmada öğrencilerin en çok veri toplama ve tanılama aşamasında sorun yaşarken en az zorluk çektikleri aşamanın planlama olduğunu, Uysal ve arkadaşları (2016) hemşirelik öğrencilerinin bakım planı yaparken en çok zorlandıkları alanın hemşirelik tanısını belirlemek olduğunu, öğrencilerin veri toplama, hemşirelik tanılarını belirleyebilme, planlama ve değerlendirme adımlarını istenilen düzeyde yapamadıklarını belirtmişlerdir (35,36). Bizim çalışmamızda da öğrencilerin tanılama ve planlama ile değerlendirme alt boyutlarından aldıkları puanın veri toplama ve uygulama alt boyutlarından daha düşük olduğu görülmüştür. Bu durumun, öğrencilerin hemşirelik sürecini bütün basamaklarını ile bir bütün olarak kavrayamamaları ile ilgili olabileceği düşünülmekle birlikte, klinik uygulamalarda hasta bakımında veri toplama ve hemşirelik girişimlerinin uygulaması basamaklarını daha fazla deneyimledikleri varsayımı da göz ardı edilmemelidir. Aynı zamanda klinik uygulamalar sırasında özellikle hasta sirkülasyonunun sık olduğu kliniklerde öğrencilerin hemşirelik sürecinde bakımını planladıkları hasta ile hastanın sağlık durumundaki değişiklikleri gözlemleyebilecek kadar vakit geçirememeleri nedeniyle değerlendirme boyutu puanları daha düşük olabilir.

Çalışmada öğrencilerin cinsiyetlerine göre elde edilen KPÖYÖ puan ortalamaları incelendiğinde, kadınların toplam ölçek ve alt boyut puan ortalamaları erkeklerden göreceli olarak yüksek olmakla birlikte, puanlar arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı değildir (Tablo 2). Bu durum erkek hemşirelerin meslekte giderek artmaya başlamasıyla birlikte erkek öğrencilerin de kendilerini en az kız öğrenciler kadar mesleğe ve klinik ortama ait hissetmeleri ile açıklanabilir. Abdal ve arkadaşlarının (2015) çalışmalarında da öz yeterlik puanları ve cinsiyet arasında ilişki bulunmadığı belirtilmiştir (23). Bunun yanı sıra doğrudan klinik performansla ilişkin olmamakla birlikte öz etkililik, öz yeterlikle ilgili diğer çalışmalar incelendiğinde; erkek öğrencilerin (11) ya da kız öğrencilerin (2,37) öz yeterliliklerinin daha yüksek olduğunu gösteren çalışmaların yanında aralarındaki anlamlı farkın olmadığını belirten çalışmalar (18,28-30) da mevcuttur.

Öğrencilerin buldukları sınıflara göre KPÖYÖ'nden almış oldukları toplam ölçek ve alt boyut puanları incelendiğinde 2., 3. ve 4. sınıfların almış oldukları toplam ölçek ve alt boyut puanları arasında anlamlı düzeyde fark olduğu (Tablo 3) ($p = .000$), yapılan ileri analizde 4. sınıf öğrencilerinin toplam ölçek ve tüm alt boyut puan ortancalarının 2. ve 3. sınıf öğrencilerinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Wilson ve Byers (2017) ilk ve son sınıf hemşirelik öğrencileri ile yaptıkları çalışmalarında son sınıf öğrencilerinin öz güvenlerinin daha yüksek olduğunu, Athira ve arkadaşları (2017) çalışma yılı ve genel öz yeterlik puanı arasında ilişki olduğunu bildirmişlerdir (17,25). Öğrencilerin klinik uygulamalarının ikinci sınıfta yeni başlamış olması ve üçüncü sınıfta da bütün derslerin teorik ve klinik uygulamalarının henüz tamamlanma aşamasında olmasının sonuçlar üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Almaları gereken bütün teorik bilgileri almış ve her bir temel mesleki dersin uygulamasını tamamlamış olan 4. sınıf öğrencileri 2. ve 3. sınıflara göre daha fazla klinik deneyime sahiptir. Bu durum, öğrencilerin sınıf düzeylerinin arttıkça mesleki bilgi ve becerilerinin gelişmesi nedeniyle öz yeterliklerinin artacağı şeklinde yorumlanabilir. Yılmaz ve arkadaşları (2015) "Hemşirelik Öğrencilerinin Hemşirelik Sürecine İlişkin Görüşleri ve Türkiye'deki Yeterlilik Düzeyleri" konulu çalışmalarında benzer sonuçlara ulaşmış ve bu bulgunun öğrencilerin ikinci yılda öğrenim görmeleri nedeniyle öğrencilerdeki bilgi ve tecrübe eksikliği ve öğrencilerin hasta bakımında eleştirel düşünme becerilerini yeterli düzeyde kullanamadıkları şeklinde açıklanabileceğini belirtmişlerdir (35). Kızılcı ve arkadaşları (2015) hemşirelik öğrencilerinin öz etkililiklerini inceledikleri çalışmalarında öğrencilerin öz etkililik puanlarının sınıf ilerledikçe arttığını ve bunun araştırmanın gerçekleştirildiği okulda probleme dayalı öğrenim (PDÖ) modelinin kullanılması ile açıklanabileceğini belirtmişlerdir (29). Göger ve Çevirme'nin (2019) hemşirelik öğrencileriyle öz yeterlik düzeyinin eğitim stresi üzerindeki etkisini belirlemek için yaptıkları çalışmada da, sınıf düzeyleri ve akademik başarı durumuna göre Genel Öz Yeterlik Ölçeği toplam puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur (31).

Öz yeterlilik algısı deneyimler, sözel ikna, bireyin fiziksel-duygusal durumu ve sosyal modellerin sağladığı dolaylı yaşantılardan etkilenmektedir. Bununla birlikte öz yeterlik algısı üzerinde en etkili olanı bireyin kendi yaşadığı deneyimlerdir. Literatürde, öğrencilerin öz yeterlilik seviyesiyle yeteneklerini algılama, akademik performansları ve ders başarıları arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu, öğrenci motivasyonunun belirlenmesinde ve yükseltilmesinde öz yeterlilik algısının önemli ve etkili bir faktör olduğu belirtilmektedir (9). Bu bilgiler doğrultusunda bilgi ve becerileri artmış olan üst sınıfların, akademik not ortalaması yüksek olan ve daha çok klinik uygulama haftasını tamamlamış olan öğrencilerin klinik performansta öz yeterlik algısının daha yüksek olması beklenir. Bu görüşle uyumlu bir şekilde çalışmamızın sonuçları öğrencilerin akademik not ortalaması ile KPÖYÖ'nden aldıkları toplam ölçek ($r = .24$; $p = .000$) ve veri toplama ($r = .25$; $p = .000$), tanılama ve planlama ($r = .22$; $p = .001$), uygulama ($r = .19$; $p = .003$), değerlendirme ($r = .26$; $p = .000$) alt boyut puanları arasında pozitif yönlü ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir (Tablo 4). Nitekim, Göger ve arkadaşlarının (2019) çalışmalarında da öğrencilerin öz yeterlik düzeyinin yüksek olmasının akademik başarılarını olumlu etkileyeceği belirtilmiştir (31).

Kısıtlılıklar

Çalışmamızın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Bunlardan ilki araştırmanın sadece bir hemşirelik fakültesi öğrencilerini kapsaması, diğeri ise elde edilen sonuçların öğrencilerin kendi beyanlarına dayanmasıdır.

Sonuçların Uygulamada Kullanımı

Sonuç olarak; öğrencilerin klinik performansta öz yeterlilik algılarının ortalamasının üzerinde olduğu ve bu sonucun sınıf değişkeninden etkilenirken, cinsiyetin klinik performansa ilişkin öz yeterlik algısını etkilemediği görülmüştür. Öğrencilerin klinik performansta öz yeterlik düzeylerinin ve bunu etkileyen değişkenlerin bilinmesi eğitim stratejilerinin geliştirilmesinde ve klinik performansta öz yeterlilik düzeylerinin yükseltilmesinde katkı sağlayacaktır. Öğrencilerin klinik performansta öz yeterlik düzeylerini etkileyebilecek diğer faktörlerin ele alındığı gelecekteki çalışmalar konuya ilişkin daha çok bilginin elde edilmesini sağlayacaktır.

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda; öğrencilerde hemşirelik süreci uygulama becerisini geliştirmek için, hemşirelik müfredat programlarında, hemşirelik sürecine ayrılan sürenin artırılması, sorunun çözümünde, hemşirelik sürecinin birbirini izleyen ve birbirleriyle bağlantılı olan aşamalarının, iyi bir şekilde kavranmasının önemli olduğu vurgulanarak, klinik uygulamalar sırasında öğrencilerin hemşirelik süreci deneyimlerini arttırmalarının sağlanması ve kliniklerde öğrencilere rol model olan örnek hemşirelerin hemşirelik bakımını hemşirelik süreci doğrultusunda gerçekleştirmelerinin yaygınlaştırılması önerilebilir.

Bilgilendirme

Yazarların katkı oranı beyanı şöyledir: fikir/kavram: MP, AZ; tasarım: MP, AZ; denetleme/danışmanlık: AZ; veri toplama ve/veya işleme: MP, AZ; analiz ve/veya yorum: MP, AZ; kaynak taraması: MP, AZ; makalenin yazımı: MP, AZ; eleştirel inceleme: MP, AZ; araştırmanın bütçesi: MP. Araştırma ile ilgili herhangi bir projeden ya da firmadan destek alınmamıştır. Araştırma bütçesi, araştırmacılar tarafından karşılanmıştır. Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması yoktur. Ayrıca sorumlu olduğumuz araştırmada herhangi bir firma ile çıkar ilişkisi yoktur. Araştırmanın yapılabilmesi için Bilimsel Etik Kurulu'ndan (26.04.2016 tarihli ve 2016-155 sayılı karar) izin alınmıştır.

Kaynaklar

1. Kırşan M, Korhan EA. Hemşirelik öğrencilerinin klinik öğretimde yaşadıkları etik sorun deneyimleri. *Türkiye Klinikleri J Med Ethics* 2017;25(1):20-27.
2. Dikmen Y, Denat Y, Başaran H, Filiz NY. Hemşirelik öğrencilerinin öz etkililik-yeterlik düzeylerinin incelenmesi. *J Contemp Med* 2016;6(3):206-213.
3. Aydoğan S. Hemşirelik öğrencilerinin klinik beceri kazanmaları sırasında karşılaştıkları etik problemler. *TJOB* 2016;3(2):120-123.
4. Kim H, Suh EE. The effects of an interactive nursing skills mobile application on nursing students' knowledge, self-efficacy, and skills performance: A randomized controlled trial. *Asian Nurs Res* 2018;12(1):17-25.
5. Ulfvarson J, Oxelmark L. Developing an assessment tool for intended learning outcomes in clinical practice for nursing students. *Nurse Educ Today* 2012;32(6):703-708.
6. Bandura A. Self-efficacy. In Ramachaudran VS, *Encyclopedia of Human Behavior*. New York: Academic Press; 1994: 71-81.
7. Karaöz S. Hemşirelik eğitiminde klinik değerlendirmeye genel bakış: güçlükler ve öneriler. *DEUHYO* [online]. 2013;6(3):149-158. URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/753477>. 30.06.2019.
8. Cheraghi F, Hassani P, Yaghmaesi F, Alavi-Majed H. Developing a valid and reliable self-efficacy in clinical performance scale. *Int Nurs Rev* 2009;56(2):214-221.
9. Açıksöz S, Uzun Ş, Arslan F. Hemşirelik öğrencilerinde öz yeterlilik algısı ile klinik uygulamaya ilişkin kaygı ve stres durumu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Gülhane Tıp Dergisi* 2016;58(2):129-135.
10. Shinnick MA, Woo MA. Does nursing student self-efficacy correlate with knowledge when using human patient simulation? *Clin Simul Nurs* 2014;10(2): e71-e79.
11. Zhang Z, Zhang C, Zhang X, Liu X, Zhang H, Wang J, et al. Relationship between self-efficacy beliefs and achievement motivation in student nurses. *Chinese Nurs Res* 2015;2:67-70.
12. Kassem AH, Elsayed RS, Elsayed WA. Bullying behaviors and self efficacy among nursing students at clinical settings: Comparative study. *Journal of Education and Practice* 2015;6(35):25-36.
13. Priesack A, Alcock J. Well-being and self-efficacy in a sample of undergraduate nurse students: A small survey study. *Nurse Educ Today* 2015;35:16-20.
14. Hassankhani H, Aghdam MA, Rahmani A, Mohammadpoorfard Z. The relationship between learning motivation and self efficacy among nursing students. *Res Dev Med Educ* 2015; 4(1):97-101.
15. Rowbotham M, Owen RM. The effect of clinical nursing instructors on student self-efficacy. *Nurse Educ Pract* 2015;15(6):561-6.
16. Cox J, Simpson MD. Exploring the link between self-efficacy, workplace learning and clinical practice. *Asia-Pacific Journal of Cooperative Education*, 2016; 17(3):215-25.
17. Viswam Athira KD, Sayujya CP, Thakur V, Buvanewari R. Self efficacy among nursing students. *International Journal of Current Research* 2017;9(08):55748-55751.
18. Albagawi B, Hussein FM, Alotaibi JS, Albougami AS, Amer FM, Alsharari AF, et. al. Self-efficacy and clinical competence of fourth-year nursing students: A self-reported study. *International Journal of Advanced and Applied Sciences* 2019;6(8): 65-70.
19. Inanlou M, Baha R, Seyedfatemi N, Aghdam NF, Basirinezhad MH. Self-efficacy and the related demographic characteristics in nursing students *IJN* 2020;33(127): 45- 57.
20. Manna M, Mandal K, Pattanayak K. Nursing competency self-efficacy among final year students: feedback to course outcome in a selected college, Kolkata, West Bengal. *International Journal of Science and Healthcare Research* 2020;5(1):182-85.
21. Yu M, Tong H, Li S, Wu XV, Hong J, Wang W. Clinical competence and its association with self-efficacy and clinical learning environments among Chinese undergraduate nursing students. *Nurse Education in Practice* 2021;53:103055.
22. Haghani F, Asgari F, Zare S, Mahjoob-Moadab H. Correlation between self-efficacy and clinical performance of the internship nursing students. *RME* 2013;5(1):22-30.
23. Abdal M, Alavi NM, Adib-Hajbaghery M. Clinical self-efficacy in senior nursing students: A mixed- methods study. *Nurs Midwifery Stud* 2015; 4(3): e29143.
24. Mohamadirizi S, Kohan S, Shafei F, Mohamadirizi S. The relationship between clinical competence and clinical self-efficacy among nursing and midwifery students. *Int J Pediatr* 2015;3(6-2):1117-23.
25. Wilson M, Byers T. Relationship between self-efficacy and work experience in baccalaureate junior and senior level nursing students. (2017). Honors Research Projects. 429. URL: http://ideaexchange.uakron.edu/honors_research_projects/429 2 Ağustos 2021.
26. Karadağ E, Aksoy Derya Y, Ucuzal M. Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin öz etkililik-yeterlik düzeyleri. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi* 2011;4(1):13-20.
27. Karabacak Ü, Serbest S., Kan Öntürk Z, Eti Aslan F, Olgun N. Relationship between student nurses' self-efficacy and psychomotor skills competence. *Int J Nurs Pract* 2013 Apr;19(2):124-30.
28. Okçın FA, Gerçeklioğlu G. Öğrencilerin öz-etkililik-yeterlilik algıları ve sosyal destek düzeylerinin incelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 2013;2(1):40-51.
29. Kızılcı S, Mert H, Küçükçüçlü Ö, Yardımcı T. Hemşirelik fakültesi öğrencilerinin öz etkililik düzeyinin cinsiyet açısından incelenmesi. *DEUHYO* [online]. 2015;8(2):95-100. URL: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/deuhfed/issue/46804/586889>. 26 Eylül 2020

30. Bilgiç Ş, Temel M, Çelikkalp Ü. Hemşirelik öğrencilerinin öğrenilmiş güçlülük, öz yeterlilik ve umut düzeylerinin değerlendirilmesi: Tekirdağ örneği. Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi 2017;4(3):117-126.
31. Göger S, Çevirme A. Hemşirelik öğrencilerinin öz yeterlik düzeylerinin eğitim stresi üzerine etkisi. Koç Üniversitesi Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi 2019;16(4):306-12.
32. Pozam M, Zaybak A. Klinik performansta öz-yeterlik ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi. Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi 2016;32(3):100-17.
33. Doğan R, Ayaz S. Hemşirelerin egzersiz davranışları, öz yeterlilik düzeyleri ve ilişkili faktörler. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi 2015;18(4):287-95.
34. Çetinkaya A, Özmen D, Fadiloğlu Ç. Geleceğin sağlık profesyonellerinin öz-etkililik yeterlik düzeyleri ile sosyal destek algıları arasındaki ilişki. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 2014;3(4):1045-1055.
35. Yılmaz FT, Sabancıogulları S, Aldemir K. The opinions of nursing students regarding the nursing process and their levels of proficiency in Turkey . J Caring Sci 2015;4(4):262-75.
36. Uysal N, Gürol Arslan G, Yılmaz İ, Yelkin Alp F. Hemşirelik ikinci sınıf öğrencilerinin bakım planlarındaki hemşirelik tanıları ve verilerin analizi. CBU-SBED 2016;2(5):139-43.
37. Çevik DB. Sınıf öğretmeni adaylarının müzik öğretimi özyeterlik düzeylerinin incelenmesi. Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2011;12(1):145-68.